

Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen

Vanhemman tehtävät lapsensa edunvalvojana

- Mitä edunvalvonta tarkoittaa ja kuka on lapsen edunvalvoja?
- Kuka valvoo edunvalvojan toimintaa?
- Miten lapsen omaisuutta tulee hoitaa?
- Pitääkö lapsen omaisuudesta ilmoittaa maistraatille?
- Miten edunvalvojan toimintaa valvotaan?
- Edunvalvojan kirjanpitovelvollisuus
- Edunvalvojan tilivelvollisuus
- Milloin tarvitaan edunvalvojan sijainen?
- Mihin toimiin tarvitaan maistraatin lupa?
- Mitä seurauksia edunvalvojan laiminlyönneillä voi olla?
- Edunvalvonnan päättyminen
- Saako edunvalvoja korvauksen tehtävästään?
- Peritäänkö valvonnasta maksuja?
- Mistä saa tarkempia ohjeita ja neuvoja?

MITÄ EDUNVALVONTA TARKOITTA JA KUKA ON LAPSEN EDUNVALVOJA?

Alaikäisen taloudellisten asioiden hoitamisesta säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999).

Holhustoimilain mukaan alle 18 -vuotiaat ovat alaikäisiä ja sen vuoksi vajaavaltaisia. Vajaavaltaisella ei ole oikeutta itse määrätä omaisuudestaan eikä tehdä tärkeitä sopimuksia tai muita merkittäviä oikeustoimia. Alaikäinen, joka on täyttänyt 15 vuotta, saa kuitenkin itse määrätä siitä, minkä hän on omalla työllään ansainnut. Alaikäinen voi myös tehdä olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä oikeustoimia.

Alaikäisen taloudellisia ja muita holhustoimilaissa tarkoitettuja asioita hoitaa edunvalvoja. Aikaisemmassa laissa ollut holhooja-nimikettä ei enää käytetä. Alaikäisen edunvalvoja ovat lapsen syntymästä lähtien hänen huoltajansa. Alaikäinen lapsi on edunvalvojansa päämies.

Silloin kun kumpikin vanhemmista on lapsen huoltaja, he ovat myös yhdessä edunvalvoja riippumatta siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu. Jos lapsella on kaksi edunvalvojaa, heidän tulee yhdessä huolehtia edunvalvojalle kuuluvista tehtävistä.

KUKA VALVOO EDUNVALVOJAN TOIMINTAA?

Holhousviranomainen valvoo edunvalvojen toimintaa. Valvonta kuuluu ensisijaisesti sille maistraatille, jonka toiminta-alueella alaikäisen kotikunta sijaitsee. Ahvenanmaan maakunnassa holhousviranomaisena toimii Ahvenanmaan valtionvirasto. Tässä esitteessä käytetään holhousviranomaisesta yksinkertaisuuden vuoksi nimitystä maistraatti.

MITEN LAPSEN OMAISUUTTA TULEE HOITAA?

Alaikäisen omaisuus on lailla suojattu. Alaikäisen omaisuutta, josta edunvalvojan tulee huolehtia, ovat muun muassa alaikäiselle annetut lahjat, hänen osuutensa jakamattoman kuolinpesän varoista, hänelle maksettu vakuutuskorvaus, eläketulot, vahingonkorvaus, sijoitus sekä omaisuudesta saatu tuotto, kuten korko- ja osinko- ja vuokratulot.

Alaikäisen varoja hoitaessaan edunvalvojat ovat velvollisia noudattamaan holhustoimilain määräyksiä. Näin ollen lapsen taloudellisia asioita koskevat päätökset eivät ole täysin vanhempien vapaan harkinnan varassa. Tehtävässään lapsensa

edunvalvojana vanhemman tulee tunnollisesti pitää huolta lapsen oikeuksista ja edistää hänen parastaan.

Edunvalvojan on säilytettävä sellainen omaisuus, jota lapsi edunvalvonnan kestäessä tai myöhemmin tarvitsee tai jolla muutoin on tälle erityistä arvoa.

Lapsen omaisuutta voidaan alaikäisyyden aikana käyttää vain lapsen omaksi hyödyksi ja tyydyttämään hänen henkilökohtaisia tarpeitaan. Muu lapsen omaisuus on sijoitettava siten, että sen säilymisestä on riittävä varmuus ja että sille saadaan kohtuullinen tuotto. Alaikäisen varat on aina sijoitettava hänen nimissään olevalle pankkitilille tai muuhun hänen nimissään olevaan sijoituskohteeseen, eikä niitä saa sekoittaa toisten varoihin.

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Lapselle mahdollisesti maksettavaa perhe-eläkettä tai muita tuloja voidaan käyttää kohtuullisessa määrin lapsen elatukseen, mutta lapsen muuta varallisuutta ei voida ilman erityisiä perusteita käyttää lapsen tavanomaisiin elinkustannuksiin. Lapsella ei ole milloinkaan velvollisuutta osallistua vanhempiansa tai sisarustensa elatukseen. Edunvalvoja ei saa lahjoittaa lapsen omaisuutta. Varoja voi lainata ainoastaan maistraatin luvalla riittäviä vakuuksia vastaan.

Lapselle tämän omista tuloista tai varoista mahdollisesti tehtävien hankintojen ja sijoitusten tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon mm. lapsen ikä, kehitysaste ja huoltajan kasvatukselliset periaatteet.

Ennen kuin edunvalvoja tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava alaikäisen mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja jos lapsi kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

PITÄÄKÖ LAPSEN OMAISUUDESTA ILMOITTA MAISTRAATILLE?

Edunvalvojan on oma-aloitteisesti ilmoitettava maistraatille alaikäisen saamasta omaisuudesta, jos lapsen koko varallisuuden määrä omaisuuden saamisen jälkeen ylittää 20.000 euroa. Jos maistraatti viran puolesta pyytää edunvalvojalta selvitystä, se tulee antaa, vaikka omaisuuden määrä alittaisi 20.000 euroa. Luettelo saadusta omaisuudesta on annettava maistraatille kuukauden kuluessa omaisuuden saamisesta, tai maistraatin kirjeessä tai päätöksessä erikseen antamassa määräajassa.

Kun alaikäinen tulee kuolinpesän osakkaaksi, edunvalvojan on aina toimitettava maistraatille jäljennös perukirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on toimitettu.

MITEN EDUNVALVOJAN TOIMINTAA VALVOTAAN?

Alaikäisen edunvalvonta tulee merkitä holhousasioiden rekisteriin, jos alaikäisellä on edunvalvojan hoidettavana omaisuutta, jonka määrä velkoja siitä vähentämättä (bruttomäärä) ylittää 20.000 euroa, tai jos alaikäinen tulee osakkaaksi kuolinpesään, ja hänen osuutensa pesän bruttovaroista ylittää 20.000 euroa, taikka rekisterimerkintään on olemassa muita erityisiä syitä. Maistraatin rekisteröintiä koskevan päätöksen myötä alaikäisen edunvalvojalle syntyy velvollisuus antaa maistraatille vuosittain tili alaikäisen omaisuuden hoidosta. Lisäksi tietyt oikeustoimet vaativat maistraatin luvan riippumatta siitä, onko edunvalvonta merkitty rekisteriin vai ei. Myös sellaisen alaikäisen edunvalvonta, jota ei ole merkitty holhousasioiden rekisteriin, on maistraatin valvonnassa siten, että edunvalvojalla on velvollisuus pyydettäessä antaa maistraatille sen vaatima selvitys lapsen taloudellisten asioiden hoidosta.

Alaikäisen edunvalvonta voidaan poistaa holhousasioiden rekisteristä, jos alaikäisen edellä tarkoitettu pesäosuuden tai omaisuuden arvo on pysyväisluonteisesti vähentynyt 15 000 euroon tai sitä pienemmäksi. Edunvalvontaa ei kuitenkaan voida poistaa rekisteristä, jos omaisuuden vähentyminen on aiheutunut edunvalvojan toimenpiteistä, jotka eivät ole alaikäisen edun mukaisia tai jos edunvalvonnan säilyttämiseen rekisterissä on muutoin erityistä syytä. Edunvalvojan tehtävä ei pääty, vaikka alaikäisen edunvalvonta poistettaisiinkin rekisteristä. Edunvalvojalla ei kuitenkaan rekisteristä poistamisen jälkeen ole enää velvollisuutta tilin antamiseen.

EDUNVALVOJAN KIRJANPITOVELVOLLISUUS

Edunvalvoja, jonka tehtäviin kuuluu omaisuuden hoitamista, on velvollinen säilyttämään lapsen omaisuuden hoitoon liittyvät tiliotteet, tositteet ja asiakirjat. Jos alaikäisen varallisuus koostuu monenlaisista sijoituksista tai jos hän on osakkaana kuolinpesässä, on edunvalvojan syytä neuvotella maistraatin kanssa sopivasta kirjanpitoavusta.

Sellaisessa tilanteessa, jossa lapsen edunvalvonta on aiemmin jätetty merkitsemättä holhousasioiden rekisteriin, edunvalvoja voi joutua selvittämään omaisuuden hoitoa maistraatille, jos rekisteröintiasia tulee uudelleen vireille, esimerkiksi lapsen saatua uutta omaisuutta tai tultua osakkaaksi kuolinpesään. Riippumatta siitä, onko edunvalvojalla ollut tilivelvollisuutta vai ei, asiakirjojen ja kirjanpidon säilyttäminen on tarpeellista, jotta edunvalvoja voi aikanaan selvittää täysi-ikäiselle lapselle, miten hän on hoitanut lapsen omaisuutta tämän alaikäisyyden aikana.

EDUNVALVOJAN TILIVELVOLLISUUS

Jos lapsen edunvalvonta on merkitty holhousasioiden rekisteriin, edunvalvojan on laadittava vuosittain tili lapsen omaisuuden hoitamisesta. Vuositili tarpeellisine tositteineen on annettava maistraatille tarkastettavaksi kolmen kuukauden kuluessa tilikauden (kalenterivuosi) päättymisestä. Tilistä tulee käydä selville lapsen varat ja velat tilikauden alkaessa ja päättyessä, tilikauden aikana niissä tapahtuneet muutokset, lapsen puolesta tehdyt merkittävät oikeustoimet sekä muut vastaavat toimenpiteet, joihin edunvalvoja on ryhtynyt omaisuutta hoitaessaan.

Jos edunvalvojana on alaikäisen lapsen vanhempi, voi maistraatti eräin edellytyksin päättää, että hoidettavaa omaisuutta tai sen määrättyä osaa koskeva tili saa olla yleispiirteinen. Esimerkiksi lapsen eläketulojen käyttämisestä hänen elinkustannuksiinsa ei pääsääntöisesti tarvitse esittää tositteita. Jos tulot ovat poikkeuksellisen suuret, maistraatti voi edellyttää tarkempaa selvitystä niiden käytöstä.

Maistraatti voi eräin edellytyksin myös vapauttaa edunvalvojan vuositilivelvollisuudesta tai määrätä tilikauden vuotta pidemmäksi. Vuositilivelvollisuuteen voidaan maistraatin harkinnan mukaan myöntää helpotuksia esimerkiksi silloin, kun omaisuuden säilyminen on turvattu sijoittamalla omaisuutta tilille, josta sitä ei sijoitusta koskevaan sopimukseen otetun ehdon mukaan voida nostaa tai siirtää muualle eikä sijoituksen ehtoja voida muuttaa ilman maistraatin suostumusta (ns. estotili).

MILLOIN TARVITAAN EDUNVALVOJAN SIJAINEN?

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään asiassa, jossa vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai lapsi taikka joku, jota edunvalvoja edustaa. Edunvalvoja on esteellinen myös silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Sijainen tarvitaan esimerkiksi edunvalvojan ja päämiehen välisissä kaupoissa sekä osituksissa ja perinnönjaoissa, joissa päämies ja edunvalvoja ovat molemmat kuolinpesän osakkaita. Kun avoliitto on päättynyt avopuolison kuolemaan, avopuoliso ei ilman erityistä syytä ole kuolinpesän osakas.

Maistraatti ja käräjäoikeus voivat edunvalvojan pyynnöstä määrätä tehtävään sopivan ja kirjallisen suostumuksensa antaneen henkilön edunvalvojan sijaiseksi edustamaan lasta sellaisessa oikeustoimessa, jossa lakimääräiset edunvalvojat ovat itse esteellisiä. Oikeustoimi, jonka tekemiseen edunvalvojalla ei ollut kelpoisuutta, ei sido päämiestä.

MIHIN TOIMIIN TARVITAAN MAISTRAATIN LUPA?

Tärkeinä pidettäviä alaikäisen puolesta tehtäviä oikeustoimia varten edunvalvoja tarvitsee maistraatin luvan. Lupa on syytä hankkia ennen oikeustoimeen tai toimenpiteeseen ryhtymistä.

Luvanvaraiset oikeustoimet on lueteltu holhoustoimilain 34 §:ssä. Lupa tarvitaan esimerkiksi asunnon tai kiinteistön ostamiseen tai myymiseen, puun myyntiin, omaisuuden pantiksi luovuttamiseen, muun lainan kuin valtion takaaman opintolainan ottamiseen, päämiehen rahavarojen lainaamiseen sekä ositus- tai perinnönjakosopimuksen tekemiseen, jos se toimitetaan ilman tuomioistuimen määräämää pesänjakajaa.

Lupa tarvitaan myös silloin, kun luvanvarainen oikeustoimi tehdään kuolinpesän nimissä ja pesän osakkaana on alaikäinen lapsi. Myös edunvalvojan sijainen tarvitsee luvan 34 §:ssä mainittuihin oikeustoimiin. Lupa voidaan antaa, jos lupahakemuksessa on selvitetty, että aiottu oikeustoimi tai toimenpide on lapsen edun mukainen. Maistraatti varaa 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuuden tulla kuuluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusasiakirjoista. Oikeustoimi, jonka edunvalvoja on tehnyt ilman tarvittavaa lupaa, ei sido päämiestä, ellei maistraatti hyväksy sitä jälkepäin edunvalvojan hakemuksesta.

MITÄ SEURAUKSIA EDUNVALVOJAN LAIMINLYÖNNEILLÄ VOI OLLA?

Tuomioistuin voi vapauttaa edunvalvojan tehtävästään, jos hän osoittautuu siihen kykenemättömäksi tai sopimattomaksi. Tällainen tilanne voi syntyä, jos todetaan, että edunvalvoja on hoitanut alaikäisen omaisuutta holhoustoimilain periaatteiden ja lapsen edun vastaisesti. Edunvalvoja saatetaan vapauttaa tehtävästään myös siksi, ettei hän ole noudattanut holhoustoimilaissa määrättyjä velvollisuuksiaan.

Jos edunvalvoja laiminlyö asianmukaisen tilin, luettelon, tositteen tai pyydetyn selvityksen antamisen, maistraatti voi määrätä edunvalvojan suorittamaan laiminlyödyn toimenpiteen ja tehostaa päätöstään sakon uhalla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Jos päämiehen edun turvaaminen vaatii toimenpidettä, josta edunvalvoja ei ole huolehtinut, tuomioistuin voi määrätä toisen edunvalvojan huolehtimaan siitä.

EDUNVALVONNAN PÄÄTTYMINEN

Edunvalvojan tehtävä lakkaa, kun päämies täyttää 18 vuotta. Edunvalvojan on sen jälkeen viipymättä luovutettava hoidettavanaan ollut omaisuus päämiehelle.

Edunvalvoja, jonka tehtävä lakkaa tai jonka tehtäviä rajoitetaan, on velvollinen viipymättä antamaan maistraatille tilin vallinnastaan siirtyvän omaisuuden hoidosta siltä ajalta, jolta ei ole aikaisemmin annettu tiliä (pääöstili). Pääöstiliä koskevat samat ohjeet kuin vuositiliä. Pääöstilin antamisesta ei voida myöntää vapautusta. Maistraatin tarkastama pääöstili mahdollisine huomautuksineen annetaan tiedoksi päämiehelle.

SAAKO EDUNVALVOJA KORVAUKSEN TEHTÄVÄSTÄÄN?

Alaikäisen lakimääräisellä edunvalvojalla (huoltajalla) ei ole oikeutta periä palkkiota edunvalvojan tehtävästään. Edunvalvojalla on kuitenkin oikeus saada alaikäisen varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan.

PERITÄÄNKÖ VALVONNASTA MAKSUJA?

Maistraatti perii holhustoimilain ja valtiovarainministeriön antaman maksuasetuksen mukaisia maksuja edunvalvojan määräämiseen ja luvan myöntämiseen liittyvistä päätöksistä ja hakemuksista sekä tilintarkastuksista ja holhousasioiden rekisterin otteista. Maksut ovat päämiehen kuluja. Jos lupaa on haettu sellaiseen kuolinpesän nimissä tehtävään oikeustoimeen, jossa alaikäinen on osakkaana, lupamaksu on kuitenkin kuolinpesän kulu.

MISTÄ SAA TARKEMPIA OHJEITA JA NEUVOJA?

Lisätietoja holhustoimilain määräyksistä sekä neuvoja ja ohjeita lapsen omaisuuden hoitamista koskevissa kysymyksissä saatte lapsen kotipaikan maistraatista.

Tarkempia tietoja ja edunvalvojien tarvitsemia lomakkeita on saatavana myös maistraattien nettisivuilta

Lyhyesti

- ✓ *Alaikäisen omaisuus on säilytettävä hänen nimissään eikä hänen varojaan saa sekoittaa toisten varoihin.*
 - ✓ *Myös lapsen perintöosuus jakamattoman kuolinpesän varoista on hänen omaisuuttaan.*
 - ✓ *Lapsen varoja saadaan käyttää ainoastaan hänen omaksi hyödykseen, huomioon ottaen vanhempien elatusvastuu. Edunvalvojat päättävät yhdessä lapsen omaisuuden sijoittamisesta ja käyttämisestä.*
 - ✓ *Edunvalvojat eivät saa edustaa lasta oikeustoimessa, jossa he itse ovat lapsen vastapuolia.*
 - ✓ *Laissa määriteltyihin lapsen omaisuutta koskeviin oikeustoimiin tarvitaan maistraatin lupa.*
 - ✓ *Lapsen saamasta omaisuudesta on ilmoitettava viipymättä lapsen kotipaikan maistraatille, joka valvoo lapsen omaisuuden hoitamista.*
-